

A SZENTELEKY-EMLÉKSZÁM ELÉ

Nyolcvan éve született, negyven éve halott. Mindkét szám nagy időt jelent, s volt úgy, hogy alakja nem is látszott ki a halála óta rárakódott por alól.

Egy idő óta azonban lépten-nyomon szembetalálkozunk vele. Van, aki beleütközik, s van, aki őszére ismer benne, de való igaz, hogy kikerülni nem lehet. Mióta visszafelé is nézünk, s fürkészzük az utat, ahonnan idáig jutottunk. Mondják, hogy legenda támadt körülötte, melyet egymás ellen is kijátszhattak utódai: »Szeneteleky másként csinálta volna«; »Szegény Kornélunk, ő becsült engem igazán«. Laták István, a Kalangyával sokat pörlekedő költő írja egyik levelében: »Szeneteleky sose dobta vissza egyetlen kéziratomat se. Azt mondta, nekem és Somogyinak, amit az ügyész kienged, nem fogja visszatartani. Mondom, ha visszakaptam is, sose haragudtam.«

Pedig nem volt parttalan izlésű esztéta. Határozott célokért küzdött, voltak ellenfelei, s hadakozott is, ha kellett. De szelleme, emberisége, s az ügy, melyet képviselt, mindenkit tiszteletre indított, akiben tehetség és felelősség lakozott. Figyelmessége, tapintatos okossága mindig több volt annál, mint amire diplomáciai érzék vagy etikett képesíthet. Nehéz gondok és sorssá szilárduló küldetéstudat, küldeteskényszer hatotta át minden gesztusát. Úgy emelkedett a tekintély magaslatára, hogy mindig érezni tudta a mélység és a megsemmisülés, a semmi esélyeit, s fogni tudta mindazoknak a kezét, akiknek és akik nevében irodalmat alapított. S ezt sem a csalhatatlanság göggyével tette, hanem esendő fegyvertársként. Aki vele szövetkezett, saját munkája értékét és értelmét is érezhette, ösztönös helyzetérzékünket ő érlelte szellemi magatartássá. E helyzetérzék révén ismerte föl, hogy a történelmi földrengés után előállt új helyzetben építeni csak alulról: a föld felől, a vajdasági magyarság életének realitása felől lehet. Lokálpatriotizmusa telítve van a néppel való azonosulás szemérmes alázataival, a megismerés és fölmutatás mélyen átélt igényével.

Talán ez a titka annak, hogy legenda képződhetett alakja körül, s hogy a vajdasági magyar irodalom különlétének eszméje általa öltethetett hihető alakot. Antológiái, lapjai és intézményeket pótoló levelei ezért teremthettek olyan közeget és kapcsolatot, melyben a mag nélkül tengődő törmelékelemek a szerveződést elkezdhatték.

Jubileuma tehát eszméltető ünnep. Vele szembesülnünk ma, amikor intézményessé vált és kiszélesedett az általa elkezdett munka, termékenyebb lehet, mint valaha. Kérdéseket szögez nekünk az iro-

dalom értelméről, arról, hogy mai szuverenitásunk forrásait jól ismerjük-e, nézeteltéréseink, pöreeink közepette van-e fölöttünk olyan közös csillag, melyre mindannyian tisztelettel nézünk. S ha nincs, hát mire mehetünk ilyen csillag nélkül.

Valamiért valamennyien adósai vagyunk, de nem illik hozzá az üres tisztelgés, — fizessünk hát felelős számvetéssel. Ehhez a szembe-süléshöz irodalmunk sok képviselőjét hívta meg az Üzenet. Volt, aki eljött, volt, aki távolmaradt. Az előbbieknél köszönjük a megértést, az utóbbiakról nem hisszük, hogy ki akarnak térni e számvetés elől. Az ilyen munka amúgy sincs alkalomhoz kötve. Reméljük, hogy ez a jubileum is csak kezdete egy folyamatnak.

DÉR ZOLTÁN